

Vertaalde verbeelding: muzische inspiratie voor taalstimulering in de meertalige klas

Vooraf

Kunnen muzische werkvormen ervoor zorgen dat leerinhouden beter worden verankerd bij kinderen die vaak nog worstelen met het Nederlands als schooltaal? Drie jaar lang verdiepten onderzoekers van de Hogeschool PXL (Hasselt) zich in deze materie. Het resultaat van hun werk lees je in het boek *Vertaalde verbeelding, muzische inspiratie voor taalstimulering in de meertalige klas*. Het boek heeft als doel leraren bewust te maken van de kracht van muzisch werken voor het leren van een nieuwe taal. Verwacht geen kant-en-klare oplossingen. We willen je vooral muzisch inspireren met prikkelende workshops en met een korte reflectie op ons kader 'taalCULTuur'.

1. Onderzoeksopzet

Door de verdubbeling van het aantal anderstalige nieuwkomers in het Nederlandstalige onderwijs in Vlaanderen en Brussel (Crevits 2016) zijn heel wat scholen en onderzoeksgroepen op zoek naar werkbare strategieën die optimale leerkanalen kunnen bieden aan zowel een- als meertalige kinderen. In heel wat studies wordt ingezet op activerende werkvormen waarin interactie en samenwerking tussen leerlingen centraal staan. Doorgaans ligt de focus op taalsteun, in de vorm van woordenschatonderwijs, of op het gebruik van thuistalen, ter ondersteuning van het leerproces. In het onderzoeksproject 'taalCULTuur' onderzochten we hoe je schooltaal kunt aanleren door muzisch te werken. We kozen voor *educational design research*, in nauwe samenwerking met het werkveld. Hiervoor werd een unieke samenwerking opgezet tussen de departementen 'PXL-Education', 'PXL-MAD School of Arts' en 'PXL-Music'. Iedere onderzoeker nam wetenschappelijke bronnen door vanuit zijn eigen expertise. Op basis van de interdisciplinaire literatuurstudie werden de raakvlakken in kaart gebracht en in een adviserend kader gegoten. De strategieën van het kader 'taalCULTuur' werden door de studenten uit de drie opleidingen, in de vorm van

muzische workshops, getoetst aan de praktijk. In een laatste fase van ons onderzoeksproject gingen ervaren leraren van meertalige scholen ermee aan de slag.

2. Versterkt muzisch werken de taalverwerving?

Het kader ‘taalCULTuur’ brengt de raakvlakken tussen ‘taal’, ‘beeld’, ‘drama’, ‘muziek’ en ‘actief leren’ duidelijk in kaart. Op basis van de workshops die werden ontwikkeld door de studenten van ‘PXL-Education’, ‘PXL-MAD’ en ‘PXL-Music’ kunnen we vaststellen dat het simultaan inzetten op meerdere sporen (‘taal’, ‘actief leren’, ‘beeld’, ‘drama’ en ‘muziek’) haalbaar en wenselijk is. Dat strookt met onze bevindingen uit de literatuurstudie. Muzische workshops worden betekenisvol ingevuld dankzij functionele en eenduidige beelden en geluiden die het taalbegrip versterken (van Beek & Verhallen 2004). Door het proces te verrijken met auditieve en visuele waarneming en de techniek van hardop denkend voordoen (*modeling*) worden de leerlingen aangemoedigd om volgens hun leerstatus te reflecteren op mogelijke uitkomsten. Dat versterkt de begripsvorming en zorgt ervoor dat het geleerde beter en langer beklijft (Frey & Fisher 2008; Daems e.a. 2004). De inhoud wordt in heterogene groepen uitgediept dankzij coöperatief leren. Taalzwakkere kinderen krijgen de mogelijkheid om te communiceren met non-verbale taal (de Vaan & Marell 2012). Taalsterkere kinderen vertalen het proces – al dan niet met ondersteuning van de leraar – in de gepaste schooltaal. De leraar fungeert als coach van het leerproces.

Doordat alle kinderen gestimuleerd worden om een actieve bijdrage te leveren, stijgt de betrokkenheid (Daems e.a. 2004). Toch geeft elk kind, op zijn eigen manier, vorm aan het proces door de vrije en experimentele muzische werkvormen (Bjorkvold 1992). Deze nodigen de kinderen uit om te spelen met taal, beeld en muziek. Leren via meerdere sporen zorgt ervoor dat het kind gemakkelijker aansluiting kan vinden bij zijn eigen leerstijl en verhoogt het leerrendement. De taal wordt verankerd dankzij meervoudig leren (Gardner 1983) en herhaling van de nieuwe schooltaal tijdens de verschillende fasen van de workshop (Kuiken & Vermeer 2014). Daarnaast blijkt dat kinderen meer onthouden van visueel en beeldend onderwijs dan van louter verbaal onderwijs (Marzano 2011). De workshops hebben een positief effect op de taalvaardigheid en op het welbevinden van de kinderen en versterken de groei naar een open en tolerante houding van zowel leraar als leerling.

3. Hoe denken leraren erover?

De feedback die we kregen van onze scholen was op de eerste plaats hartverwarmend en hoopgevend. Leraren bevestigen dat kinderen dankzij muzisch werken actiever betrokken zijn. Ze zien ook tijdens het creatief proces raakvlakken met ‘taal’, ‘wiskun-

de' en 'wetenschappen'. Een school gaf aan dat ze een workshop 'beeld' had ingezet voor interactief vertellen in de eerste graad en creatief schrijven in de derde graad. Er werd tijdens een les 'wiskunde' of 'taal' verwezen naar een muzische workshop om een aantal schooltaalwoorden te verduidelijken. Leraren zien raakvlakken met andere vakken en worden ook opmerkzaam voor details.

Toch merken we ook een zekere terughoudendheid bij een aantal leraren. Muzische workshops worden geassocieerd met drukte in de klas of met kunstwerken van hoog niveau. Leraren zijn bang dat ze niet in staat zijn om het proces goed te begeleiden. Ook al geven we in ons boek duidelijk aan dat een muzische werkvorm niet mag worden herleid tot het technisch kopiëren van een bestaand kunstwerk. Je moet zelf geen virtuoos zijn in een of ander muzisch domein om muzische lessen te kunnen geven. Samen met de leerlingen zoeken, experimenteren, mislukken of iets bereiken, laat hen ervaren dat een creatief zoekproces een universeel, menselijk gegeven is. Of om het met de woorden van Koen Crul (2013) te zeggen: "muzisch werken is zichzelf ontdekken en uitdrukking geven aan eigen ervaringen en verbeelding". Laat dat een pleidooi zijn om open en speels muzische taal te leren.

4. Wat zijn de ervaringen van de studenten?

De studenten beschreven het project als een unieke ervaring waarbij ze muzisch aan de slag konden. Ze leerden anders kijken naar hun partners en ontdekten dat hun groepsleden uit andere departementen een probleem benaderden vanuit een invalshoek die voor hen ongekend was. Zelf gaven ze aan dat ze gegroeid waren op het vlak van kritisch reflecteren en procesgericht werken. De kruisbestuiving die tot stand kwam dankzij de interdepartementale samenwerking zorgde bij de studenten 'Education' voor een rijkere integratie van aantrekkelijke, artistieke beelden en hedendaagse muziek in de bestaande didactische werkvormen. Ze gaven aan dat muzische activiteiten zich uitstekend lenen voor taalstimulering bij anderstalige nieuwkomers. 'Beeld', 'drama', 'muziek' en 'actief leren' versterken het taalverwervingsproces, op voorwaarde dat de leraar gepaste taalleerstrategieën hanteert. Ze hadden ook de spreekwoordelijke drempel overwonnen om in een meertalige klas aan de slag te gaan. De studenten 'Music' verrijkten hun competenties op het vlak van 'doelgericht werken' en 'reflecteren op tussentijdse resultaten'. De studenten 'MAD' leerden hoe ze beelden moesten ontwerpen op vraag van en in samenwerking met partners. Ze ontdekten dat een talent overbrengen of een beeldtechniek aanleren aan kinderen niet altijd evident is.

5. Tot slot

Het driejarig onderzoeksproject ‘taalCULTuur’ leerde ons dat muzisch werken wenselijk en haalbaar is voor het aanleren van schooltaal Nederlands. Muzisch werken is een spontaan en natuurlijk proces bij jonge kinderen. Door muzische activiteiten taliger te maken, worden de nieuw aangeleerde woorden tijdens de verschillende activiteiten functioneel ingeoeft. Enkel de unieke bundeling van de verschillende disciplines maakte het mogelijk om een vernieuwende aanpak van dit niveau te realiseren. De interdepartementale samenwerking van lectoren en studenten van ‘Education’, ‘MAD’ en ‘Music’, en de intense samenwerking met enkele meertalige scholen in Belgisch Limburg heeft onze onderwijspraktijk aanzienlijk verrijkt. Graag willen we ook jou inspireren.

Referenties

- Beek, W. van & M. Verhallen (2004). *Taal een zaak van alle vakken*. Bussum: Coutinho.
- Crul, K. (2013). *Zeppelin: didactiek voor muzische vorming*. Kalmthout: Pelckmans.
- Gardner, H. (1983). *Frames of Mind. the Theory of Multiple Intelligences*. London: Harper. Collins.
- Kuiken, F. & A. Vermeer (2014). *Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Marzano, R. (2012). *De kunst van wetenschap van het lesgeven*. Vlissingen: Bazalt.
- Reekmans, K., C. Roden & K. Nauwelaerts (2017). *Vertaalde verbeelding: muzische inspiratie voor taalstimulering in de meertalige klas*. Antwerpen: Garant.
- Reekmans, K., C. Roden & K. Nauwelaerts (2017). “Art and music help refugee children to learn the school language”. In: *EAPRIL proceedings*, p. 178-187.
- Reekmans, K., C. Roden & K. Nauwelaerts (2016). “Betekenisvol leren op school als je thuis een andere taal spreekt: met beelden en muziek lukt het beter”. In: *School- en klaspraktijk*, 57 (228), p. 36-45.